

ASSAIG

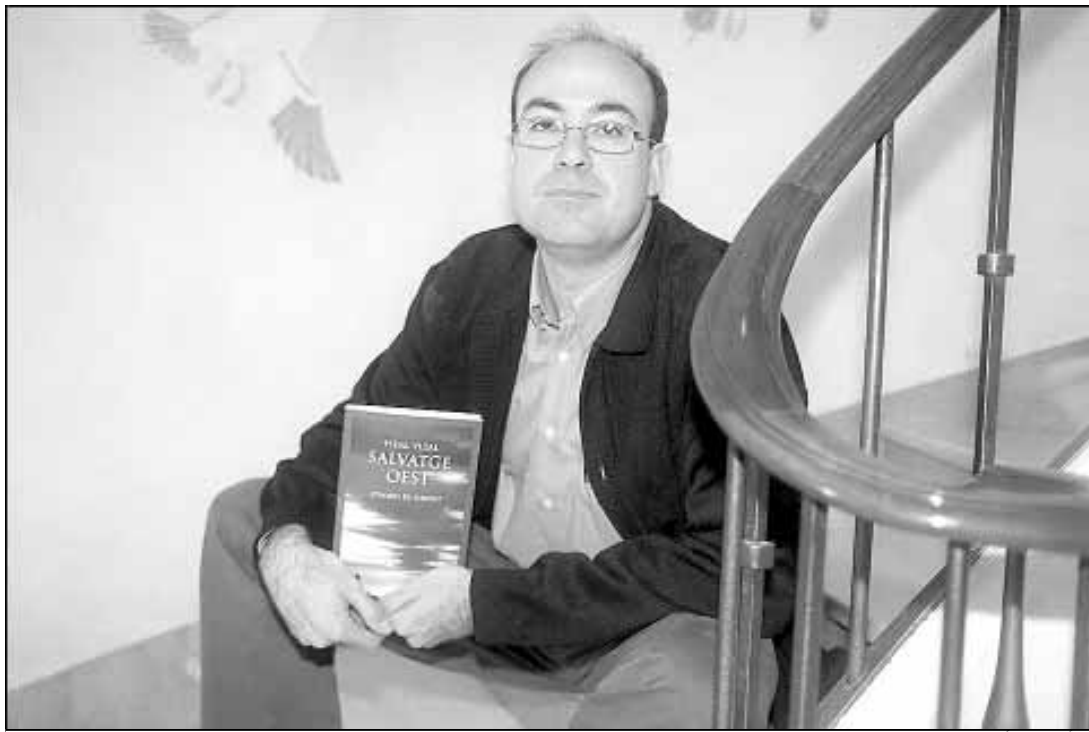
Vidal Vidal, *Salvatge Oest*.
Planeta. Barcelona, 2002.

L'any 1986 Vidal Vidal (Arbeca, 1958) guanyava el premi Josep Vallverdú amb *L'oració dels perduts*, primer volum de la sèrie *Les rutes de Ponent*, en què el narrador ha explorat la història, les anècdotes i les llegendes de la gent i els territoris de les comarques oblidades del *Far West* català i de les fronteres amb l'Aragó. El primer volum va tenir continuïtat amb *El país de les pomes* (1988), *La porta del cel* (1989), *El centre del món* (1990) i *La ciutat de l'oblit* (1998). Tots cinc sumen més de dues mil pàgines en què la reflexió i la literatura de viatges són un pretext per oferir-nos una visió humana del món i del paisatge en un lluent fresc poètic que ha obtingut uns lectors incondicionals, una secta que ha crescut addicta.

Vidal Vidal va recórrer molts quilòmetres, poble a poble, pedra a pedra, per castells templers, ermites i llogarets actualment abandonats amb l'objectiu de desenterrar una part important de la història del país. Tal com ha explicat, va consultar infinitat de llibres antics, butlletins de centres excursionistes de començament del segle XX i sobretot monografies i històries locals, treballant minuciosament a la biblioteca de l'Institut d'Estudis Ilerdencs obrint fitxes i descobrint secrets que ens han arribat en aquests magnífics volums. *Les rutes de Ponent* no són ni han volgut ser un treball d'erudició ni una demostració exhibicionista dels tresors que Vidal va rescatar, sinó que el

El vessant humà del salvatge Oest

DAVID CASTILLO

El narrador i poeta Vidal Vidal, cronista de les terres de Ponent

seu objectiu sempre és la mirada a la lletra menuda, a història en minúscules. Gràcies a l'estil i la profunditat, a la geografia biogràfica que va crear, Vidal Vidal –*el Poeta del Big Ben*, la popular macrodiscoteca de Mollerusa, on l'explosiva Sabrina Salerno li va presentar, a finals dels vuitanta, un dels volums de la sèrie– ha obtingut uns lectors fidels. Fruit de totes aquelles indagacions, *Les rutes de*

Ponent han tingut un fill, *Salvatge Oest*, trenta-cinc episodis en què les llacunes de la història són suplantades amb la imaginació i on trobarem un divertit anecdotari, que ens pot explicar el perquè de l'expressió *sembla que vinguis d'Arbeca* o la fosca reputació de Margalef o les aventures de l'elefant del príncep Maximilià d'Hongria –“més gros i gran que dos bous i que llançava aigua per lo nas

quan havia begut”–, que es va passejar pels carrers de Cervera, davant la consternació dels vins, un dia d'agost del 1551.

Els episodis de *Salvatge Oest* tenen, a més, l'avantatge de l'amenitat perquè la prosa de Vidal sempre resulta càlida, mai pedant o distanciada com passa amb altres escriptors que han conreat la literatura de viatges o aquests gèneres intermedis entre l'assaig i la ficció.

La seva narrativa flueix. En les descripcions troba un contrapunt poètic, potser no tan acusat en *Salvatge Oest* com en els moments àlgids de *Les rutes de Ponent*, en què l'observació de l'entorn donava pas a unes reflexions entre metafísiques i satíriques sobre el pas del temps, la bellesa d'un indret o la situació anímica del mateix cronista. *Salvatge Oest* connecta també amb l'estil periodístic que Vidal va utilitzar als articles publicats el 1990 amb el títol *Geografia impúdica*, un estil que Isidor Cònsul definia entre el poema, l'esborrany d'un conte o el quadre de costums actual.

El sentit de l'humor i el relativisme són altres de les bases d'aquests episodis. Un exemple seria la recreació del setge de les tropes castellanes a la ciutat de Lleida el 1644 per sufocar la revolta dels Segadors. Vidal recupera una carta, del 1647, del cardenal Mazarino al mariscal Gramont en la qual el príncep de l'Església deixa entreveure la indignació de la reina per causa de la profusió de còbols satíriques que tenien per objecte la fogositat sexual i l'escassa perícia militar del príncep borbó que dirigia les tropes franceses, que van patir una important desfeta ran del Segre.

El somriure sorneguer i l'anècdota sempre s'imposen com acaba succeint a la majoria de situacions on ens porta la vida quotidiana. Vidal ha traduït els episodis històrics a la mirada de la gent del carrer. Ha escapat de les ampullositats o dels patriotismes tan habituals al país per oferir-nos un interessant i divertit fulletó de la vida d'un poble diferent, àcrata i desinhibit. El cronista sap filtrar el detall històric a través de la vivència mentre conjuga una dada amb la imaginació i la manera de sentir actual. Un plaer.

Núvols de paraules

FRANCESC FOGUET

TEATRE

David Harrower, *Ganivets a les gallines*. Traducció de Salvador Oliva. Pròleg de Carlota Subirós. Proa. Barcelona, 2001.

Tots els mots tenen una mena d'aurèola que els cobreix de sentit. El llenguatge possibilita la relació amb els altres i amb el món. Cada paraula permet de posseir un fragment del que envolta el cos i d'obrir la ment al pensament. D'estimular-lo o d'esmoreir-lo. Les paraules són pedra de toc o d'escàndol. Es troben a l'origen de la creació del món. Omplen els silencis i alimenten la imaginació. Impliquen també l'altre. Si s'esclerotitza, el llenguatge pot convertir-se en una convenció grapegjada, buida, rovellada,

mancada de lligam amb l'experiència, el mite o la vida. Un llenguatge que ha perdut els matisos o les diferències i que ha malmès la llibertat de crear o d'inventar la bellesa.

A *Ganivets a les gallines*, el dramaturg escocès David Harrower (Glasgow, 1966) edifica una paràbola sobre el llenguatge com a via d'accés al coneixement. La història narrada és senzilla: una jove pagesa de l'Escòcia rural del segle XVIII, casada amb un llaurador femeller, s'enamora d'un moliner que té mala fama al poble. Darrere d'aquest triangle prototípic d'un drama rural, Harrower simbolitza en una Dona Jove la recerca de l'expressió del jo en un entorn que l'anulla i la despersonalitza. Els qui dominen les paraules s'erigeixen en tirans que sotmeten els qui en són orfes. La Dona Jove emprèn un viatge, incert i dolorós, en què desco-

breix la capacitat creativa del llenguatge i el seu poder metafòric i alliberador.

La Dona Jove comença a apropiarse del món amb les paraules. Intueix que el fet de dominar-les li obre les portes a fruit del que l'envolta. Si disposa de tots els mots per dir totes les coses, és com si pogués enlairar-se de terra i tocar els colors del cel. En un món primari, la paraula es torna una necessitat per salvar-se d'una vida vegetativa, sotmesa a la voluntat del més fort o a les arbitrariedades de les creences més atàviques. Com més i més paraules coneix, més pot gaudir del paisatge i comprendre els homes. Per mera necessitat biològica, com qui, per nodrir-se, clava un ganivet al ventre d'una gallina. La curiositat o el neguit per saber deu ser el primer estadi del camí iniciàtic cap a l'univers dels sentits.

El moliner, figura mítica en l'imaginari popular, descobreix a la Dona Jove el secret de l'escriptura. Li ensenya que la paraula exerceix alguna mena de poder sobre els altres. I, alhora, transfereix poder. Més enllà del present permanent, l'escriptura guarda els records, les idees. És l'altra porta del coneixement del món. La Dona Jove pot *conèixer-se* amb les paraules abocades al paper en blanc. Pot individualitzar-se, mirar-se al mirall. Aquesta operació, tanmateix, problematitza el coneixement. L'escriptura és la paraula que el vent no es pot endur: roman en el temps. Quan arriba la nit, els núvols de paraules reviu els sentiments, les emocions o els pensaments: es fan memòria.

PODER I ESCRITURA

Com demostra Carlo Ginzburg a *El formatge i els cucs*, la cultura escrita, abans de la invenció de la impremta, estava lligada inextricably al poder. A *Ganivets a les gallines*, el moliner esdevé una víctima de l'exclusió social. Com a tal, és una de les poques veus que pot plantejar un discurs alternatiu a les supersticions i

mentides de la societat establerta. De les vides ancorades en una oralitat morta. Segles enrere, era considerada diabòlica tota aquella criatura que gosava escapar-se de la submissió a les convencions. El moliner de *Ganivets a les gallines* en seria, com el desplaçat, el foll o el poeta, un exemplar màgic i simbòlic, necessari per a la supervivència mítica de la collectivitat.

La Dona Jove aprèn que no existeix el déu omnipotent de què s'ha omplert la boca: són les paraules que el creen. límits o els traspassen. Condemnen o alliberen. No li cal remetre's a una experiència metafísica, ja que les paraules designen un món humà, proper i abastable. Els mots obren la capacitat de crear el món, viure'l o representar-lo. I també de fer-s'hi un lloc en llibertat, sense les pors que havien convertit la Dona Jove en una esclava del mascle o un objecte d'una societat esterilitzadora. Com la d'avui. Quan s'ha acomplert el sacrifici, tot usurpant el paper del moliner, la protagonista es fa seva la responsabilitat envers el món que l'envolta. Ara ja pot crear-lo i expressar-lo amb les paraules.